

**Бердянський державний
педагогічний університет**

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ВИХІД ЗА МЕЖІ: ІНКЛЮЗИВНА
ЛІТЕРАТУРА ЯК ГОЛОС “ІНШОГО”»**

26-27 вересня 2024 року

МАТЕРІАЛИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет філології та соціальних комунікацій
Кафедра української та зарубіжної літератури і порівняльного
літературознавства

Матеріали
Міжнародної наукової конференції
**«Вихід за межі:
інклюзивна література як голос
“іншого”»**

Запоріжжя, 2024 рік

УДК 82.09'06-056.2/.3(082)

Редакційна колегія:

Новик О.П., доктор філологічних наук, професор кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства, Бердянський державний педагогічний університет; **Харлан О.Д.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства, Бердянський державний педагогічний університет

*Друкується за рішенням вченої ради
соціально-гуманітарного факультету з використанням дистанційних технологій
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 1 від 2.09.2024 р.)*

В 54 Вихід за межі: інклюзивна література як голос “іншого”: матеріали міжнародної наукової конференції (26–27.09.2024 р.) / [ред.кол.О. П. Новик, О.Д. Харлан]. Запоріжжя: БДПУ, 2024. 128 с. (електронне видання)

У збірнику вміщено матеріали доповідей і повідомлень міжнародної наукової конференції, що відбулася на базі факультету філології та соціальних комунікації Бердянського державного педагогічного університету. Конференцію було присвячено питанням інклюзії в культурі, літературознавстві, проблематика доповідей спирається на потреби наукового літературознавства та практики викладання літератури у контексті студій про інклюзивну літературу а проблеми іншості.

Матеріали збірки можуть бути використані вчителями та студентами-філологами, викладачами, аспірантами, а також усіма, хто цікавиться сучасними проблемами дослідження літератури.

УДК 82.09'06-056.2/.3(082)

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несуть автори

© Бердянський державний педагогічний університет, 2024

© Автори статей, 2024

Зміст

Прізвище, ім'я	Назва статті	сторінки
Бобилков В. В.	Інклюзивна література: відкриття дверей до різноманітності	6
Богданова М.М.	Специфіка викладання практикуму з виразного читання майбутнім вчителям-філологам під час війни	9
Богданова М.І.	Портрет як структурно-змістовий аспект дослідження образу персонажа художнього твору	11
Бойко Н. Т.	«Хвора душа»: травми і хвороби у творах Олександра Кониського	13
Борзенко О. І.	Опанас Маркович і Катерина Керстен: до історії літературного побуту ХІХ ст.	16
Гальчук О.В.	«Інша» / «інший» у картині світу автора (на матеріалі малої прози Галини Пагутяк)	19
Гоголя М. П.	Репортаж українських «неповерненців» (Докія Гуменна, Іван Дубинець)	22
Годік К.О.	Голос іншого як прийом проговорення глобальної проблеми	26
Головань Т.П.	Філософія хвороби у творчості Олексія Плюща	28
Горбач Н.В.	«Хіба божевільних виліковують?»: проблема іншування хворого в повісті О. Сайко «Птахи завжди повертаються»	32
Гурдуз А.І.	«Інші» у фентезі перших десятиліть ХХІ ст.: маски і ролі	36
Демідова Є.В.	«Перевтілення – як спосіб бути почутим (за новелою Ф. Кафки «Перевтілення»)»	39
Журба С.С.	Художня інтерпретація внутрішнього світу онкохворої дитини у творі «Оскар і Рожева Пані» Еріка-Емманюеля Шмітта	42
Зарва В.А.	Репрезентація дисабілітативної героїні в романі «Не сповна розуму» («Out of My Mind») Шерон Дрейпер	45
Землянська А.В.	Образ людини з особливими потребами в сучасній кіноіндустрії	47
Кізілова Д.О.	Інклюзивна література як спосіб	
Мельникова Ю.О.	порозуміння «різних»	51

Косінова О.М.	Мотив хвороби у творах українських письменників: інтермедіальний аспект (На матеріалі повісті В. Короленка «Сліпий музикант»)	53
Костромицький Р.І.	Художнє дослідження проблеми самоідентифікації особистості у фільмі Дені Вільнева «Той, хто біжить по лезу 2049»	56
Крупка М.А.	Інвалідність як маркер інакшості у художній свідомості сучасної літератури (На прикладі роману Галини Вдовиченко «Найважливіше – наприкінці»)	59
Кулешір М.М.	Особистісні ідіосинкразії в повісті К. Гагерупа «Вище за небо»	62
Кутєпова А.М.	Дотримання гендерного балансу у	
Мельнікова Ю.О.	медіаматеріалах на тлі війни	66
Лелека Ю.М.	Інклюзивний дизайн у соціальних мережах	70
Костромицький Р.І.		
Маценка С. П.	Спектакль гротескного тіла: «Малюк Цахес на прізвисько Цинобер» Е.Т.А. Гофмана із перспективи студій дизабіліті	73
Мельніков А.Г.	Безбар'єрний геймінг: інклюзія у сучасних	
Мельнікова Ю.О.	відеоіграх	76
Ніколаєнко В. М	Дитина з інвалідністю в часи голодомору в романі Н. Чайковської «Очевидець»	79
Новик О.П.	Ейджизм як частина повсякденності творів «Нова стара баба» Лариси Денисенко та «Червоні хащі» Фоззі	82
Оздемір Д.О.	Жіноча ідентичність у контексті політичних і соціальних змін: репрезентація жінок у графічному романі «Персеполіс» Маржан Сатрапі	85
Приходько А.Б.	Особистості з особливостями: інклюзивний вимір роману «Гра престолів. Пісня льоду та полум'я. Книга перша» ДЖ.Р.Р. Мартіна	87
Резніченко Ю.О.	Художнє відтворення світосприйняття дитини в наративі повісті «Рікі та дороги»	

	Марка Лівіна	90
Сажина А. В.	Навчання та виховання в ізоляції: за романом «Кімната» Е. Доног'ю	93
Смирський К.	Образ Ніка Каррауея з роману «Великий Гетсбі» в контексті ЛГБТ-студій	96
Свіца Т.В.	Проблема вимушеної еміграції в романі Івана Білика «Танго»	98
Тичініна А.Р.	Травми як каталізатори креативності інакшого: виключення, сегрегація, інтеграція у романі Д. Овенс «Там, де співають раки»	102
Тищук А.Е.	Диджиталізація як шлях до безбар'єрності та інклюзивності в освітньому процесі	105
Федоренко О. Б	Козаки-характерники з фізичними вадами в українському романі ХХ століття	108
Федько О.Ю.	Пошуки нормальності у «Біографії випадкового чуда» Т. Малярчук	111
Харлан О.Д.	Серед ворогів: трагедія військового полону в сучасній українській прозі	114
Штанюк О.М.	Почути «Іншого»: голос Іґбо в нігерійській літературі	117
Шубравська О. В.	Художня роль образу здорової/хворої людини у драмі Сидора Воробкевича «Блудний син»	120
Шуміло С. М.	Хвороба як зустріч з Богом у літературі Київської Русі	123

Література

1. Лівін М. Рікі та дороги. Харків: Віват, 2017. 144 с.
2. У чому сила особистих історій: виступ Марка Лівіна на TEDxYouth@Kyiv. URL: <https://rubryka.com/article/livin-syla-osobystyh-istorij/> (28.07.2024).

Сажина А. В.,

кандидат філологічних наук, доцент
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ В ІЗОЛЯЦІЇ: ЗА РОМАНОМ «КІМНАТА» Е. ДОНОГ'Ю

Роман Емми Доног'ю «Кімната» (The Room, 2010) є одним з найяскравіших художніх текстів, що окрім інших, порушує проблему виховання та навчання в умовах ізоляції та неволі. Ця історія розповідає про молоду жінку Ма та її сина Джека, які роками утримуються у замкненій кімнаті (в основі сюжету – реальна кримінальна справа). Виховання дитини у таких умовах стає справжнім випробуванням, яке потребує творчого підходу, великої сили волі та невичерпної любові. У романі порушено багато важливих питань, пов'язаних із впливом середовища на розвиток особистості, роллю матері у формуванні характеру дитини та силою людського духу.

Провідною темою роману є вплив ізоляції на психічний та емоційний розвиток дитини. Джек народився і виріс у маленькій кімнаті, яка стала для нього всім світом: *«Шафа, Ліжко, Обігрівач, Крісло-Гойдалка, Ванна, Стіл, Перина, Дзеркало, Небеса, Бог, Ма... Саме так, все з великої літери, бо все в одному екземплярі, все унікальне. В Кімнаті, де минає життя Джека, все необхідне – з великої літери»* [3]. Відсутність контактів з іншими людьми обмежує його можливості для соціалізації, але, водночас, створює унікальне середовище, в якому дитина відчуває постійну увагу та підтримку матері. Разом вони тренуються, читають книжки, вигадують іграшки з найнесподіваніших речей і доглядають рослину у вазоні. На цей замкнений, але насичений світ читач дивиться очима Джека, дуже розумного і розсудливого як на свій вік – саме від його особи ведеться оповідь [1].

Ма відіграє ключову роль у вихованні та навчанні Джека. Незважаючи на важкі умови, вона створює для сина середовище, сповнене любові, безпеки та розвитку. Використовуючи обмежені ресурси, вона забезпечує сина життєво необхідними навичками. Ма і Джек мають чіткий розпорядок дня, наповнений розвагами, фізичними вправами,

уроками. У них є телевізор, але Ма чітко обмежує час його перегляду: *«Хотів би я дивитися Телевізор весь час, але від цього псується наш мозок. Перш ніж я спустився з Небес, Ма сиділа біля Телевізора весь день і обернулася на зомбі – це ніби привид, тільки він гучно ступає: туп-туп. Тож тепер вона завжди вимикає його після одної ранкової програми; за день клітини в мозку множаться, і після вечері ми переглядаємо ще одну програму, а уві сні мозок відростає знову»* [2, 19]. Зокрема, наголошується на негативному впливі реклами: *«Ма вимикає звук під час реклами, бо реклама роз'їдає наш мозок найшвидше, а так вона не долітає до наших вух»* [2, 20]. Проте, творчий підхід Ма перетворює перегляд телепрограм на навчально-розвивальну гру «Папуга»:

«Вона підходить до Телевізора і перемикає його на планету червоного дивана, де пишиноволоса жінка, наче бос, ставить людям питання, а сотні інших плескають у долоні.

Я ретельно вслухаюся, як вона розмовляє з одноногим чоловіком; думаю, він втратив ногу на війні.

– Папуга! – кричить Ма, вимикаючи звук.

– Найіпікантнішим, гадаю, видалося нашим глядачам те, чого вам довелося зазнати... – повторюю я почуті слова.

Гарна вимова, – каже Ма і пояснює: – Пікантний означає зворушливий». [2, 43].

Серед ігор, які розвивають словниковий запас Джека, окрім «Папуги», є ще «Слово-складанка», коли шляхом поєднання різних слів, утворюються неологізми: *«Здоровомірні. Це слово-складанка, коли ми зліплюємо два слова разом».* [2, 21-22].

Не бажаючи зайвий раз звертатися за допомогою до гвалтівника Старого Ніка, Ма із Джеком виготовляють іграшки самостійно. Так, Лінійка виготовляється із коробки з-під пластівців; Лабіринт – із картонних трубок з-під туалетного паперу, склеєних як тунелі, що звиваються навсібіч; Форт зроблено з консервних бляшанок і пляшечок з-під вітамінок; М'яч – із зібганих аркушів списаного паперу, заштовханих у сумку для харчів. А із шкаралуп від яєць Джек із мамою виготовляють Яечну Змію: *«Яечна Змія довша за всю Кімнату; ми почали її робити, як мені вийшло три рочки; вона живе під Ліжком, скручена, щоб не могла вкусити нас. Більшість шкаралуп бурого кольору, але є й білі; деякі шкаралупи з візерунками, намальованими олівцями, пастелями чи Ручкою, а до деяких борошняним клейстером приліплено інші шматочки шкаралупи; там є корона з фольги, жовтий пояс зі стрічки і волосся з ниток та ганчір'я. Її язик з голки; від неї крізь усе тіло йде червона нитка. Ми більше не видовжуємо Яечну Змію, бо інколи вона плутається в клубок, шкаралупи тріскаються й навіть опадають; тоді ми використовуємо їх для мозаїки. Я встромляю голку в отвір однієї зі*

шкаралуп; мені треба вцілити голкою у протилежний отвір, а це ой як складно! Тепер Змія стала на три яйця довшою, і я обережненько змотую її, щоб вона вмістилася під Ліжком». [2, 30]. Граючись із цими предметами, Джек також опановує основи математики, розвиває дрібну моторику, тренує пам'ять, розвиває фантазію.

Ма вміє перетворювати 12 м² Кімнати на справжній спортивний майданчик, де вона піклується про фізичний розвиток сина. Поставивши стіл і крісло-гойдалку на ліжко та піднявши килим, можна вивільнити трохи місця для бігу, при цьому Джек із Ма фіксують свої результати, стежачи за прогресом. Також Джек грає у «батут» (стрибки на ліжку), «острови» (пройти з ліжка по хаотично розставлених подушках, кріслу, стільцях та ін.). Ма влаштовує для нього «бій подушками», гімнастику для очей та вправи для голосу: «*Наші роти широко розтуляються, і ми щосили гукаємо-кричимо-репетуємо-галасуємо-волаємо-зіпаємо-лементуємо на все горло*» [2, 49].

Фантазія стає важливим інструментом для Ма у процесі навчання та виховання Джека. Вона вигадує різні ігри, щоб зробити їхнє життя у кімнаті цікавішим і менш рутинним: «*Ма знаходить на пакеті з молоком важкі слова і перевіряє мене. Поживне – означає їжу, а пастеризоване – те, що лазерним промінням знищили всіх-всіх мікробів*» [2, 42]; «*...Ма пропонує зіграти в оркестр; ми бігаємо кругом і видобуваємо звуки з різних речей. Я тарабаню по Столу, а Ма робить стук-стук по ніжці Ліжка, потім пух-пух по подушці. Я виделкою та ложкою б'ю по Дверях – брязь-брязь, а наші ноги б'ють по Плиті – бам. Та над усе я люблю натискати на педаль Смітниці, бо її накривка, відкидаючись, видає звук брень*» [2, 24-25]; «*...Ма каже, що треба знову натягти шкарпетки для гри в мерця, коли треба лежати нерухомо, як морська зірка, розслабивши пальці на ногах, розслабивши пупчик, розслабивши язик, розслабивши навіть мозок*» [2, 23]. А ще забавлянки, рими, хованки, малювання, ліплення з тіста, «Ноїв ковчег», «Бобове стебло», котяча колиска, гра в свічки, в діаманти, годівницю та плетільні дротики, фотографа, пам'ятайка та рибалку... І, звичайно, читання книг та розповіді вигаданих історій. Усі зусилля Ма спрямовані на те, щоб Джек розвивався як повноцінна особистість, незважаючи на фізичні обмеження їхнього середовища: «*Природний розвиток дитини стає тією могутньою зброєю, що рятує не тільки Джека (якому вкрай важко даються адаптації назовні), а й Ма (яка так і не змогла осмислити, що їй довелося пережити)*» [3]. На волі Джек звертає увагу на те, що саме батьки повинні бути найближчими друзями, вихователями і учителями дитини (хоча так відбувається далеко не завжди): «*А ще я бачу дітей, яких дорослі, здається, не люблять. Навіть їхні власні батьки. Так, вони називають дітей гарнюнями й розумниками, змушуючи їх по кілька разів прибирати тої самої пози, щоб фотографії були кращі, але гратися з*

ними не хочуть; їм більше до вподоби пити каву й балакати з іншими дорослими. Іноді маленька дитина плаче, а її Ма навіть не помічає цього» [2, 297].

Отже, роман Емми Доног'ю «Кімната» яскраво ілюструє складність процесу виховання та навчання в умовах ізоляції. Він підкреслює важливість любові, творчості, креативності, віри та психологічної стійкості у травматичних екстремальних умовах.

Література

1. Герасимова Анастасія. Книга місяця: навіщо читати психологічний трилер Емми Доног'ю «Кімната. Спецпроект MIND.UA: Рецензії на книжки. 31 травня 2017. [online]. URL: <https://mind.ua/style/20172562-kniga-misyacya-navishcho-chitati-psihologichnij-triler-emmi-donogyu-kimnata>
2. Доног'ю Емма. Кімната: роман / Пер. з англ. А. Хлівного. Харків: Віват, 2017. 336 с.
3. Улюра Ганна. Зростомір: сім дорослих романів із розповідачем-дитиною. *Jack Grapes' Method Writing*. 13 Липня, 2021. [online]. URL: <https://methodwriting.com.ua/cognize/must-read/zrostomir-sim-doroslih-romaniv-iz-rozpovidachem-ditinoju>

Костянтин СМІРСЬКИЙ

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Бердянського державного педагогічного університету

ОБРАЗ НІКА КАРРАУЕЯ З РОМАНУ «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ» В КОНТЕКСТІ ЛГБТ-СТУДІЙ

Історія майбутнього біржовика Ніка Каррауея покладена в основу роману про американську мрію «Великий Гетсбі» Френсісом Скоттом Фіцджеральдом. Сюжет твору розгортається у Нью-Йорку 1922 року, і торкається багатьох проблем і тем, але фокусом цієї розвідки є саме головний герой і наратор – Нік Каррауей, чия постать розглядатиметься в контексті ЛГБТ-студій.

Мета дослідження полягає в аналізі зарубіжних наукових студій, які порушують питання гомосексуальності головного героя роману «Великий Гетсбі» Ніка Каррауея.

Варто зазначити, що твір вже досліджувався вітчизняними вченими. Це, наприклад, «Жанрово-стильова своєрідність роману Ф. С. Фіцджеральда “Великий Гетсбі”» Т. Бандури та «Роман “Великий